

Słupsk, 17.11.2024

dr hab. Marek Łukasik, prof. UP
Katedra Filologii Angielskiej
Instytut Filologii
Uniwersytet Pomorski w Słupsku
ul. Słowiańska 8
76-200 Słupsk

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Joanny Kozłowskiej
pt. „Frazeologia języka prawnego w unijnym orzecznictwie – analiza porównawcza wsparta
korpusowo niemieckich i angielskich wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii
Europejskiej”

“Legal Phraseology of EU case law. A comparative, corpus-assisted study of German and
English judgments issued by the Court of Justice of the European Union”

(Łódź 2024, komputeropis, 221 s.)

Promotor: dr hab. Stanisława Goźdz-Roszkowski, prof. UŁ

1.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska składa się ze Wstępu (Introduction), pięciu Rozdziałów (Chapters), Bibliografii, Wykazu Aktów Prawnych, Streszczenia (w języku polskim) oraz Podsumowania (Summary). Kolejność rozdziałów nie budzi wątpliwości, poza tytułem Rozdziału 3, który Recenzent proponuje zmienić na taki, który lepiej odzwierciedlałby jego treść, a mianowicie metodologię podjętych badań. Praca została napisana w języku angielskim (oprócz karty tytułowej oraz wspomnianego Streszczenia). Bibliografia pracy liczy 139 pozycji, głównie obcojęzycznych.

Praca doktorska p. mgr Joanny Kozłowskiej przedstawia tło teoretyczne oraz wyniki badań zbitek wielowyrazowych (lexical bundles) występujących w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE). Autorka pracy podejmuje temat z perspektywy frazeologicznej, łącząc tradycyjne podejście językoznawcze z metodologią korpusową.

Badanie skupia się na analizie funkcjonalnej najczęściej występujących zbitek w orzecznictwie w języku niemieckim i angielskim. Takie podejście jest jedną z pierwszych prób tego typu w niemieckiej frazeologii prawniczej. Szczegółowe pytania badawcze Autorka zawiera we Wstępie (str. 9). Warto dodać, że zakres badawczy został właściwie ograniczony, pozwalając Autorce na dogłębne przeanalizowanie materiału źródłowego.

2.

W części teoretycznej (Rozdziały 1 i 2) Autorka przedstawia kolejno niemieckie i anglosaskie podejście do badań frazeologicznych. Na szczególną uwagę zasługuje zakres prezentowanych koncepcji, pozwalający na właściwe przedstawienie pojęć i stosowanych podejść w obrębie każdego nurtu. Jest to niezbędny element pracy, ponieważ w części praktycznej pracy Autorka stara się połączyć podejście tradycyjne (nurt niemiecki) oraz korpusowe (nurt anglosaski) we własnych badaniach (zob. poniżej). Autorka we właściwy sposób kieruje rozważania (i uwagę czytelnika) na rozważania dotyczące frazeologii w językach specjalistycznych, w tym w szczególności frazeologii języka prawnego w każdym z omawianych rozdziałów. Na szczególną uwagę zasługują nietrywialne wnioski częściowe, w których Autorka identyfikuje luki badawcze w zakresie frazeologii prawnej, przede wszystkim w zakresie poszczególnych gatunków tekstów prawnych oraz w kontekście swoistych ułomności podejścia tradycyjnego (słusznie powołując się w tym miejscu na pracę Grabowskiego (2015)). Należy jednak zauważyć, że nie odrzuca ona teorii wypracowanych w tym nurcie i implikuje możliwość badań komplementarnych, tj. z wykorzystaniem podejścia tradycyjnego i korpusowego. Na str. 78 Autorka podkreśla: "One should also mention that with corpus-based methodology, it is possible to complement the research done from the traditional perspective, confirming assumptions formulated in a given area of phraseology, for instance, by comparing functional categories of lexical bundles with pragmatic phrasemes.". W Rozdziale 2 Autorka bardzo dokładnie analizuje możliwości wykorzystania metod lingwistyki korpusowej w badaniach frazeologicznych, wskazując na kryterium frekwencyjne jako podstawowe w ekscerpji wymaganych jednostek (co z kolei może ograniczać przydatność tego typu badań w odniesieniu do niektórych jednostek, takich jak idiomy). Przytacza przy tym istotne prace innych badaczy (Biel 2018; Cowie 1994; Goźdz-Roszkowski 2011; Goźdz-Roszkowski 2021; Gries 2008; Granger & Paquot 2008; Roszkowski & Pontrandolfo 2015 i in.).

W opinii Recenzenta, Autorka mogła w niektórych miejscach pokusić się o komentarz krytyczny, szczególnie w momentach, gdzie wymagany jest relatywizm badawczy. Na przykład na stronie 52 podaje za Koźbiałem: "For research purposes, it is

required to set thresholds – understood as frequency cut-off points that allow a researcher to omit uninteresting word combinations and make the analyzed corpus more manageable (Kozbiał 2020: 275 - podkreślenie moje)”. Tymczasem należy uznać, że przyjęcie progów frekwencyjnych jest umowne i zależy w dużym stopniu od korpusu źródłowego, charakterystyki badanych jednostek i zakresu/ celu prowadzonych badań. Należy jednak podkreślić erudycję Autorki, która skutecznie wykorzystuje (liczne) prace innych badaczy, dokonując przy tym właściwej syntezy cytowanych treści.

3.

Głównym celem części praktycznej pracy było zweryfikowanie, czy podejście korpusowe miałyby zastosowanie w badaniach niemieckiej frazeologii prawnej. W ramach analizy autorka podjęła próbę klasyfikacji i oceny funkcjonalnej zbitek w kontekście ich roli w komunikacji prawniczej, w tym w dialogu między TSUE a sądami krajowymi. Część praktyczną rozpoczyna *de facto* Rozdział 3, którego tytuł, jak wspomniałem wyżej, powinien w bardziej wyraźny sposób wskazywać na jego metodologiczny charakter. Ponadto Recenzent wskazuje na potrzebę bardziej klarownego przedstawienia kolejnych kroków analizy przy użyciu narzędzi Sketch Engine (to właśnie w tym rozdziale powinna być przedstawiona procedura badawcza z wykorzystaniem narzędzia N-GRAM w SkE, albo przynajmniej cechy/ możliwości tego narzędzia). Na przykład, na stronie 105 Autorka określa próg dyspersji (zgodnie z rozumieniem określonym na stronie 52-53): “The dispersion threshold is set for five different texts. Due to the corpus size, this research needed to be limited, and only the bundles with a frequency between 1,161.07 – 94 pmw were analyzed.”. Niestety, załączona rycina (Figure 13) może być myląca dla osoby, która nie zna narzędzi Sketch Engine: jednym z widocznych na rycinie parametrów jest ‘Frequency min.’ z widoczną wartością ‘5’. Nie jest to jednak parametr progu dyspersji, który akurat w SkE jest opcją oznaczoną symbolem DOCF (‘document frequency’). Autorka nie zamieszcza jednak zrzutów ekranowych otrzymanych wyników, a przy tym dokonuje własnego wyboru jednostek (jak wskazano w opisie Tabeli 5). Warto dodać, że kilka linijek wyżej Autorka pisze “Table 5 below presents the most frequent German lexical bundles, which were selected from the whole German corpus for the purpose of the research. This provides initial input for the ensuing functional analysis.” (podkreślenie moje). Takie podejście uniemożliwia ocenę poprawności dokonanych wyborów. Ponadto Autorka określając progi frekwencyjne pisze: “Due to the corpus size, this research needed to be limited, and only the bundles with a frequency between 1,161.07 – 94 pmw were analyzed.”, jednak w Tabeli 5 dane dotyczą zakresu 1,161.07-105.16 (względnie 96.92 dla *ist dahin auszulegen*).

Element ten powinien zostać uzupełniony przed ewentualną publikacją pracy w formie monografii. Warto zauważyć również, że podając charakterystyki korpusów nie jest konieczne podawanie danych, które w pracy nie będą miały zastosowania, np. *lempos* (str. 82-83).

Przy tej okazji należy wspomnieć o pewnych nieścisłościach dotyczących danych w Tabeli 5 (mają one wpływ na ocenę kompletności danych w zestawieniu z podejmowanymi w tekście analizami oraz danymi w Tabeli 6). W ocenie recenzenta mają one również wpływ na ocenę wiarygodności części danych. Na przykład, dla pierwszej jednostki wielowyrazowej *der Verordnung Nr* Autorka podała dwa razy wartość pmw (1,161.07) dla RF (relative frequency = frequency per million) oraz AF (absolute frequency). W Tabeli 5 podano zbitkę *hat das Gericht* (133.52 pmw), jednak z tą wartością RF podana jest nieujęta w tabeli zbitka *hat der Gerichtshof* (zob. str. 140). W pozycji 15 Tabeli 5 podana jest zbitka *in einem anderen Mitgliedstaat* (214.58 pmw), jednak w tekście analizy częstość ta jest podawana dla nieujętej w tabeli zbitki *in einem anderen Mitgliedstaat*, natomiast dla pierwszej z wymienionych zbitok podana wartość to 182.69 pmw (zob. str. 124, 198). Inne tego typu nieścisłości wymieniam poniżej (mają one wpływ :

- *des Europäischen Parlaments und des Rates* - brak w Tabeli 5 - cytowane na str. 118 z wartością 117.53 pmw,
- *der Kommission vom* - brak w Tabeli 5 - cytowane na str. 119 z wartością 143.75 pmw,
- *von der Kommission* - jest w Tabeli 5 bez podania wartości pmw (w tekście ciągłym na str. 119 podano 142.08 pmw),
- *das vorlegende Gericht* - jest w Tabeli 5 z wartością 251.50 pmw (cytowane np. na str. 196 z wartością 117 pmw (bez wartości po przecinku dziesiętnym); wartość 117 pmw nie występuje w Tabeli 5.

Podsumowując rozdziały praktyczne należy podkreślić, że Autorka skutecznie zastosowała narzędzia korpusowe do analizy funkcjonalnej niemieckich zbitok wielowyrzowych w orzeczeniach TSUE. Wykazuje również, że możliwe jest połączenie tradycyjnego podejścia z nowoczesną, bardziej obiektywną metodą. Włączenie badań zbitok w drugim języku (angielskim), a więc podjęcie kontrastywnego modelu badawczego poznawana na pełniejsze ujęcie różnic w funkcjonalności zbitok w obu językach oraz wpływu struktur językowych na komunikację prawną. Jak podkreśla Autorka, jest to szczególnie istotne w wielojęzycznym kontekście UE. Autorka słusznie zauważa, że dla zastosowanie tylko podejścia korpusowego do identyfikacji zbitok leksykalnych w języku niemieckim może być

niewystarczające (i napotyka na problemy) z uwagi na fleksyjny charakter tego języka. Stąd badanie zbitek wielowyrazowych w dodatkowym języku, szczególnie w przypadku dostępu do korpusów równoległych, może kompensować te trudności, a nawet wzbogacać wyniki analizy.

4.

Praca została napisana poprawną angielszczyzną, choć odnotowałem błędy stylistyczne i gramatyczne. Z uchybień poważniejszych należy odnotować użycie 'what' zamiast 'which' w zdaniach względnych (relative clauses), zob. str. 52, 53, 101, 119, 129, 134, 220. W niektórych miejscach Autorka jest niekonsekwentna w zapisie (zob. fulfill vs. fulfil). Zwracam uwagę na tzw. abrupt sentence endings (np. na str. 45: "On one hand, there is the traditional, referred to also as phraseological (Nesselhauf 2005) (discussed in Chapter 1), and on the other hand, corpus-based (Grabowski 2015) or frequency-based approach" (podkreślenie moje). Na stronie 47 prawdopodobnie niewłaściwie zapisano odnośnik bibliograficzny (Goźdz-Roszkowski, Pontrandolfo 2015: 2015). Na str. 82 i 83 niekonsekwentnie zapisano liczby (chodzi o znak (tu: przecinek) separujący tysiące (tzw. thousands separator)). Zwracam uwagę na dość istotną literówkę w cytacie na str. 31: "Light verb constructions are "a linguistic phenomenon coupling a verb and a stative or eventive noun, in which the verb itself is only needed for morphosyntactic purposes, its syntactic depends being semantically related to the noun" (Cordeiro, Candito 2019: 1)." (podkreślenie moje; powinno być dependents) oraz odmianę nazwiska Cowie w j. polskim (być może literówka na str. 216).

5.

Poza nielicznymi uchybieniami natury technicznej i redakcyjnej, przedłożona do recenzji rozprawa doktorska zasługuje na bardzo pozytywną ocenę. Wnosi ona znaczący wkład do badań nad niemiecką frazeologią prawną. Autorka wykazała się bardzo dobrą znajomością literatury przedmiotu, którą potrafi poprawnie wykorzystać w poznawczej pracy naukowej. Wyniki przeprowadzonych analiz jednoznacznie świadczą o dojrzałości Autorki do podejmowania samodzielnych badań naukowych. W pracy poprawnie zidentyfikowała lukę badawczą, poprawnie sformułowała pytanie oraz znalazła oryginalne rozwiązania dla wskazanego problemu. Po naniesieniu niezbędnych poprawek redakcyjnych i nielicznych merytorycznych praca zasługuje na publikację.

Wniosek:

Biorąc pod uwagę powyższe, Recenzent stwierdza, że kryteria prawne dotyczące rozprawy, wymagane do uzyskania stopnia naukowego doktora, zostały spełnione. W związku z tym wnioskuję o przyjęcie rozprawy doktorskiej, dopuszczenie jej do publicznej obrony i kontynuowanie czynności w ramach przewodu doktorskiego p. mgr Joanny Kozłowskiej.

/-/ Marek Łukasik